

conservation (energy saving) and energy effectiveness of the enterprises, but the key points are realization of the energy conservation measures and monitoring of energy consumption at the determined level after recommendations' introduction.

Keywords: energy auditing, energy management, economic safety, energy safety.

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В УМОВАХ СУЧАСНИХ ПРОЦЕСІВ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ

Анісімов А.Є., начальник головного управління регіонального розвитку, залучення інвестицій та зовнішньоекономічних відносин Донецької обласної державної адміністрації, к.е.н.

Важливим елементом процесу формування ефективної відкритої економіки України, підвищення її міжнародної конкурентоспроможності є створення дієвого механізму міжнародного економічного співробітництва на регіональному рівні. Це пов'язано з можливостями максимального врахування конкретики та особливостей соціально-економічного розвитку на місцях, використання потенціалу взаємодії між територіями різних країн, що мають традиційні контакти та взаємовигідні проекти, з оптимізацією інституційної архітектури співвідношення окремих інституційних комплексів, які представляють міжнародні наднаціональні утворення, центральні (національні) та регіональні владні структури. Іншим фактором, який надає значущість транскордонному співробітництву, є типологічна близькість країн-сусідів, яка зумовлює можливості розвитку перспективних коопераційних проектів. Йдеться про низку значущих регулятивних інструментів та детермінант оптимізації відкритої економіки, врахування яких є важливим з точки зору динамічного розвитку ринкової системи. Тому науково обґрунтовані підходи до предмету дослідження у даній роботі, зокрема оптимізація діяльності національних та міжнародних регіональних та міжрегіональних адміністративних інститутів, застосування передових інтеграційних підходів, вивчення зарубіжного досвіду регіональної та міжрегіональної економічної політики, потребують ретельного обґрунтування та мають безумовну практичну значущість.

Питання регіонального розвитку в умовах відкритих економік, а також міжрегіонального, транскордонного співробітництва в комплексі проблем міжнародної конкурентоспроможності неодноразово розглядалися як вітчизняними, так і зарубіжними авторами. Зокрема, серед великої кількості літературних, електронних джерел можна виділити такі, які вивчають загальні питання регіональної інтеграції, її роль у процесах глобалізації та розвитку відкритих економік, численні спеціальні дослідження процесів міжрегіонального, а також транскордонного співробітництва між країнами, місцевими органами влади, а також комерційних агентів з партнерами за кордоном.

Класичні погляди на регіоналізм в економіці були запропоновані такими відомими зарубіжними авторами, як І.Г. фон Тюнен і В.Лаунгарт, Дж.Стіглиць. Серед західних авторів можна відзначити також А.Вебера, О.Енглендера, А.Інотаї, А.Прелеля, Т.Паландера, Е.Гувера, а серед російських фахівців – зокрема, О.Любіцеву, О.Маршалову та О.Новоселова. З вітчизняних авторів можна назвати таких експертів з питань глобалізації та регіонального розвитку, як А.Білорус, В.Будкін, Б.Данилишин, М.Долішній, Ю.Макогон, В.Новицький, Ю.Пахомов, І.Школа та ін. Особливий інтерес, виходячи з цілей даної роботи, становлять роботи Н.Мікули, В.Чужикова, які досліджували спеціальні питання міжнародного регіонального співробітництва, зокрема за участю України.

При цьому, в літературі недостатньо розкрито перспективи розвитку систем управління місцевими бюджетами, які б відповідали міжнародним принципам, зокрема принципам регіональної політики ЄС, загально визнаній практиці міжрегіональної співпраці та міжнародної кооперації в рамках спільних територіальних проектів. Це зумовлює важливість подальших досліджень транскордонного співробітництва в системі інтеграційних механізмів, а також у гео економічній моделі України.

Мета роботи полягає у визначенні місця та ролі транскордонного співробітництва в системі сучасних інтеграційних механізмів та обґрунтування на цій основі ефективних інструментів його регулювання й напрямів розвитку в умовах України. Регіоналізація в системі сучасних міжнародних економічних відносин посідає важливе місце як з регулятивної точки зору, так і в контексті формування нових ринкових просторів, відтворювальних комплексів. На відміну від нещодавнього минулого, коли між високорозвинутими й відсталіми країнами існував «прошарок» країн середнього рівня розвитку, сьогодні виникла ситуація, за якої неможливість «підтягуватися» до рівня високорозвинутих країн означає майже негайне «опускання на дно». Тому регіоналізація є засобом

розв'язання складних регулятивних та інтеграційних викликів і пов'язана із прагненням скористатися потенціалом інтеграції та лібералізації, мінімізації трансакційних витрат, убезпечитися від негативних наслідків феномену глобалізації.

Регіоналізація, на відміну від глобалізації, відбувається, як правило, згідно критеріїв ефективності для кожного суб'єкта, причому задля забезпечення такої функціональної риси на практиці застосовуються важелі уніфікації відповідних просторів (показовим у цьому відношенні є приклад Євросоюзу). Причинами уніфікації є те, що:

- цілком практичні міркування зумовлюють потребу у формуванні простору однопорядкових ринкових суб'єктів;
- глобальна конкуренція між сегментами світу, угрупованнями, об'єднаннями країн, регіонами ставить на порядок денний збільшення сукупної купівельної спроможності;
- уніфікація підвищує глобальну конкурентоспроможність, що краще реалізується не на національному рівні, а на розширеному, загальному просторі.

Інтернаціоналізація на регіональному рівні відповідає тенденціям формування принципово нової економічної інфраструктури, що властива інформаційній добі та ґрунтується на інтелектуальній діяльності, яка, з одного боку, приводить до створення якісно нової продукції, а з іншого, – далеко не завжди ефективно регулюється традиційними для ринку індустріальної доби інструментами впливу. Сучасне інституційне сприяння оптимізації участі певної країни, її регіонів у системі міжнародного співробітництва має враховувати потреби сучасної інформаційної економіки у створенні умов для реалізації масштабних інноваційних проектів, причому перетворення кордонів з бар'єрів соціально-економічного розвитку на їхній потужний динамізатор постає важливим фактором успіху у глобальній конкуренції.

За умов диверсифікації виробничої діяльності, різноманіття напрямів техніко-економічного розвитку, неможливості одразу досягти бажаних висококонкурентних позицій на світовому ринку за всіма товарно-послуговими позиціями, окремі країни, навіть найбільші та найконкурентніші з них, вимушені обирати власну, відносно вузьку ринково-спеціалізаційну нішу при установці на досягнення техніко-спеціалізаційних конкурентних позицій. Це об'єктивно приводить до селекції промислових галузей, появи нових виробництв, які в умовах заданих порівняльних переваг (зокрема, й таких, що розрізняються за окремими регіонами) дозволяють максимально чітко визначити спеціалізацію при проведенні технологічної політики, напрям концентрації інтелектуального потенціалу нації.

У сучасному світі поглиблюються тенденції інтелектуалізації виробництва, а також перехід до безперервного інноваційного процесу в більшості галузей (вже сьогодні в провідних ринкових країнах від 3/4 до 5/6 приросту ВВП відбувається за рахунок інноваційних технологій) і безперервної освіти, кваліфікаційного росту. Відбувається процес переходу від «суспільства споживання» до «інтелектуального суспільства», в якому найважливіше значення набувають моделі регіональної спеціалізації.

У світовій практиці відомі різні способи активізації факторів локального територіального розвитку й удосконалення інноваційного середовища регіону. Передусім йдеться про формування в окремих регіонах розвинутої інноваційної інфраструктури (створення технополісів, технопарків, бізнес-інкубаторів, регіональних інноваційних фондів тощо), створення мереж та каналів трансферу технологій (навіть із використанням пропаганди результатів інноваційної діяльності та поширення інновацій із залученням торговельно-промислових палат за межами регіонів). Окрім того, важливу роль відіграє кластерний підхід у реалізації інноваційної політики. Типовим явищем є перенесення центру інноваційної політики на регіональний рівень, в чому можна пересвідчитися на прикладі країн Євросоюзу, де зросло значення регіональної науково-технічної, інноваційної співпраці. На увагу заслуговує російський досвід останніх років щодо формування СЕЗ різних типів із вираженим акцентом на формуванні зональних технологічних утворень (наприклад, «Нойдорф» та «Ново-Орловський» у Санкт-Петербурзі). У Великій Британії регіони Східного Мідленду, Північного Сходу, Уельс і Шотландія мають власну інноваційну стратегію й беруть активну самостійну участь в інноваційних програмах ЄС.

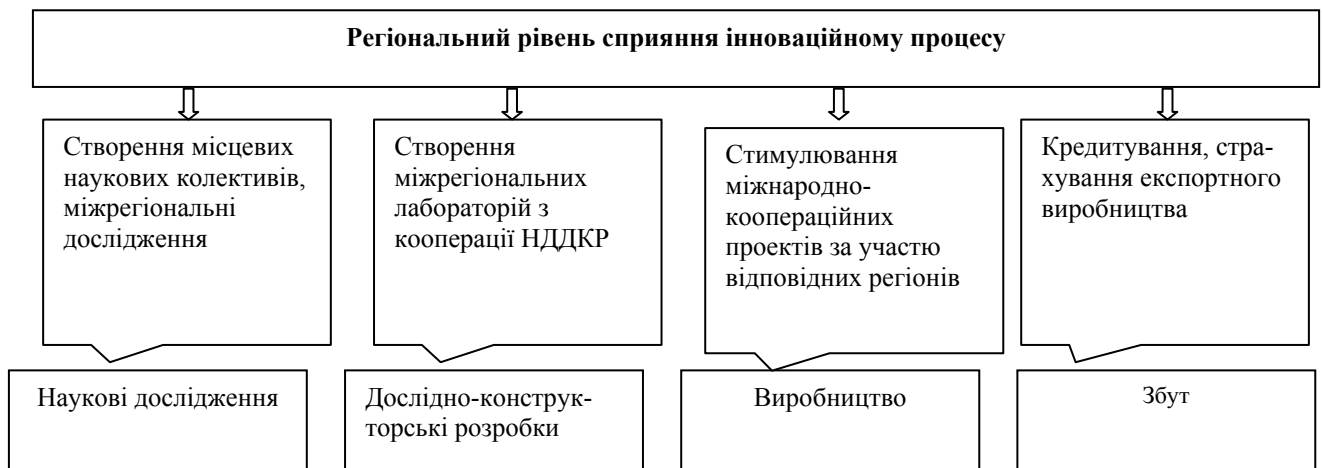
Процеси регіональної інтеграції не є гомогенними та відбуваються на різних рівнях: міждержавний рівень (діяльність груп держав, що цілеспрямовано сприяють інтеграційним процесам у тій або іншій формі), рівень суб'єктів господарської діяльності (фірми, компанії, які вступають не просто у взаємовигідні угоди, але й в інтеграційні процеси, формуючи тканину ринкового життя), а також проміжний вид інтеграційних механізмів, який уособлюється діяльністю місцевих органів влади, регіонів.

ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

Регіональна ланка та комплекс соціально-економічних відносин, які виникають у відносинах «місцева влада–місцевий бізнес–місцева громада», є важливою сферою сприяння регіональному співробітництву. Значно сильніше від інших регіонів світу посилення функціональної ролі регіонального, транскордонного співробітництва проявляється в Європі, чому сприяли глобально-конкурентні міркування, близькі рівні розвитку національних економік, специфіка регіонального розміщення продуктивних сил.

Транскордонне співробітництво відбувається в контексті формування сучасного інституційного середовища, створення високотехнологічної моделі як основи поступу економіки в стратегічній перспективі. У світовій практиці апробовані механізми практичного використання його потенціалу, пов'язані з інвестиційно-інноваційними проектами, формуванням транснаціональних міжгалузевих кластерів високих технологій, створенням мереж технопарків, бізнес-інкубаторів, міжгалузевих науково-технологічних центрів.

Необхідно враховувати зміни пріоритетів навіть в інноваційній діяльності, адже найбільше значення мають не «валові», кількісні показники інновацій, а їхня якість, здатність вирішувати стратегічні завдання розвитку. Змінюються й регулятивні підходи, які набувають дедалі більш виражено динамічних форм, «вписуються» в систему інформаційної діяльності, «зливаються» з науково-технічним процесом. Це відрізняє нові принципи регіонального та макроекономічного впливу на інноваційний процес від тих, що ще нещодавно – за часів пізньоїіндустріальної доби – були поширеними в світі та використовувалися як прогресивні способи впливу на реальний сектор та виведення національних економік на висококонкурентну міжнародну орбіту (ці підходи, що були прогресивними, починаючи із 70-х років ХХ століття, можна охарактеризувати як лінійну модель впливу, див. рис. 1).

Рис. 1. Система регіонального сприяння реалізації інноваційного процесу пізньоїіндустріальної доби (лінійна модель)

Регіональний рівень сприяння інноваційному процесу за умов формування інноваційно-регулятивного механізму, на відміну від попередньої ситуації, пронизує господарську практику різних фаз відтворювальних та інноваційних циклів. Така логіка реалізації інституційних повноважень мезорівня показана на рисунку, що наводиться нижче (рис. 2).

Для українських підприємств значний потенціал пов'язаний з участю у визначених пріоритетних програмах міжнародного, прикордонного співробітництва ЄС та отриманням консультативної, інформаційної, експертної підтримки (в ЄС здійснюється підтримка проектів за програмами ЄПД ТГС, яка визначається як технічне сприяння, причому для країн, що не входять в ЄС, з боку Європейської Комісії допомога здебільшого надається в ході реалізації проекту «Сприяння розвитку регіонального потенціалу (СРРП-ІІ)». Аналогічне сприяння здійснюється технічними секретаріатами, які створюються задля реалізації кожної з програм).

У контексті сучасної концепції прикордонної співпраці особливе місце може зайняти територіальний маркетинг із виділенням цільових ринків такого регіонального маркетингу, відповідною сегментацією, диверсифікацією продукції тощо.

Рис. 2. Система регіонального сприяння реалізації інноваційного процесу інформаційної доби (модель активної матриці)

Розвиток міжнародних зв'язків України, посилення самостійної зовнішньої діяльності адміністративно-територіальних суб'єктів держави протягом останніх років об'єктивно підвищують значення прикордонної співпраці. Слід враховувати, що й розширення ЄС за рахунок вступу до нього східноєвропейських країн, що відбулося за останні роки, об'єктивно посилило значення цього процесу, присунувши кордон ЄС впритул до України.

Враховуючи сучасний стан і передумови перспективного розвитку транскордонного співробітництва, необхідно передбачити такі критерії ефективного розвитку транскордонного співробітництва:

- поступовий перехід від збутово-торговельних до виробничо-інвестиційних зовнішньоекономічних зв'язків на основі розвитку міжнародного кооперування і залучення прямих іноземних інвестицій;
- входження прикордонних областей України до європейських регіональних структур;
- створення сприятливих умов для розвитку малого бізнесу, передусім в агропромисловому секторі економіки, що вимагає відповідної податкової, кредитної, митної політики;
- формування транскордонної банківської мережі та транскордонних торгово-промислових організацій;
- подальше розширення транснаціональних мереж електронних та чекових платіжних засобів для приватних осіб (використання різного роду електронних магнітних карт та електронних гаманців, створення мережі банкоматів), формування відповідної законодавчої бази для використання цих засобів;
- пріоритетний розвиток технічної та комунікаційної інфраструктури транскордонного співробітництва;
- прискорення створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС тощо.

Саме транзитний статус України, а не набуті конкурентні переваги відіграє вирішальну роль у міжнародній спеціалізації країни. Велика частка у структурі торгівлі послугами належить саме

послугам трубопровідного транспорту, що відображає рентний характер національного доходу, експлуатує транскордонний статус і, зокрема, територіальний потенціал прикордонних та інших транзитних територій. Головним завданням міжнародно-регіональної співпраці України є формування сучасної моделі відкритої економіки з акцентом на виробництві продукції з високою вагою у ціні доданої вартості, налагодженні з сусідніми країнами науково-технічної співпраці, передусім завдяки встановленню з ними широких виробничо-коопераційних зв'язків. Концепція транскордонного співробітництва України має базуватися на реалізації ідеї ефективного використання геополітичного положення України, на усвідомленні того, що ринкові інструменти самі по собі не можуть врахувати ані кон'юнктурні, ані довгострокові інтереси фінансового капіталу та не забезпечують необхідні обсяги інвестицій, засоби сприяння господарській діяльності.

Розширення прав регіонів дозволяє з більшою оперативністю приймати рішення, не завантажуючи центральні органи управління тими питаннями, які можуть бути розв'язані на місцях. Рішення відповідних регіональних органів управління з питань транскордонного співробітництва повинні прийматися з урахуванням особливостей відповідного регіону із максимальним підвищенням ефективності використання регіональних ресурсів, причому не тільки українських, але й тих, що ними володіють суміжні регіони прилеглих країн. Для цього доцільним є створення інноваційних центрів сприяння розвитку інформаційно-консалтингового забезпечення інноваційної діяльності та інноваційного розвитку.

Важливими рисами сучасного розвитку відкритих економік є використання широкого спектру інструментів прискорення соціально-економічного розвитку, оптимізація моделей національної спеціалізації, максимальне використання потенціалу міжнародної кооперації, зростання ролі субрегіональних угруповань країн. Відбувається зміна функціональної ролі транскордонного співробітництва, яка характеризується відцентровими та доцентровими тенденціями. Перші зумовили якісні дезінтеграційні зміни в економічній кооперації та політичній співпраці країн, другі консолідують наявні інтеграційні угруповання, сприяють виникненню нових, становлять «інтеграційний виклик» тим країнам, для яких виникає загроза перетворитися на територію низькоефективних та брудних технологій.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Мікула Н.А. Транскордонне співробітництво та облаштування кордону України //Економіка промисловості. – 2002. – № 3.- С.44 – 51.
2. Макогон Ю.В., Ляшенко В.И. Формы и направления межрегионального трансграничного сотрудничества: Монография, изд. 2-е, исп. и допол. – Донецк: ООО "Юго-Восток, Лтд", 2003. – 512 с.
3. Портер М. Международная конкуренция. – М.: "Международные отношения". – 1993. – 896 с.
4. Студенников І. Транскордонне співробітництво та його місце в регіональному розвитку // Регіональна політика в країнах Європи: Уроки для України / Київ. центр Ін-ту Схід-Захід; за ред. С.Максименка. – К.: Логос, 2000. – 171 с.

РЕЗЮМЕ

Досліджуються інтеграційні процеси регіонального рівня, які формують профілі національної спеціалізації у системі міжнародного регіонального поділу праці. Визначаються сутність транскордонного співробітництва в сучасній системі інтернаціоналізації, особливості регіоналізації як фактору ефективності розвитку та регулятивної діяльності у відкритій економіці.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, міжнародна конкурентоспроможність, міжнародна торгівля, міжнародні інвестиції, інституціоналізм, інновації, регіоналізація, глобалізація, міжнародні економічні відносини.

РЕЗЮМЕ

Исследуются интеграционные процессы регионального уровня, которые формируют профили национальной специализации в системе международного регионального разделения труда. Определяются сущность трансграничного сотрудничества в современной системе интернационализации, особенности регионализации как фактора эффективности развития и регулятивной деятельности в открытой экономике.

Ключевые слова: трансграничное сотрудничество, международная конкурентоспособность, международная торговля, международные инвестиции, институционализм, инновации, регионализация, глобализация, международные экономические отношения.

SUMMARY

The processes of regional level integration, forming the profiles of the national specialization in the system of international regional division of labour are explored. The essence of transborder cooperation in the modern system of internationalization, the features of regionalization as the factor of efficiency of development and regulation activities in open economy are determined.

Keywords: transborder cooperation, international competitiveness, international trade, international investments, institutionalism, innovations, regionalization, globalization, international economic relations.

АНАЛІЗ ЄВРОПЕЙСЬКОГО РИНКУ МЕТАЛОПРОДУКЦІЇ

Анісімова О.М., к.е.н., доцент, зав. каф. економічної теорії, ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

Постановка проблеми. Бурхливий розвиток металургійної галузі припадає на останню чверть XVIII ст. Саме Європу можна вважати колыскою сучасних металургійних підприємств. У попередніх дослідженнях було проведено аналіз міжнародного ринку металопродукції за трьома регіонами (Північна, Південна та Центральна Америка) та виявлено основні напрямки торговельних потоків металопродукції, структуру експорту, імпорту у цих регіонах. Результати аналізу сучасного ринку металопродукції не можна вважати коректними без урахування європейського ринку металопродукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо розвитку підприємств металургійної галузі викликає жваві дискусії у науковому світі. Особливо це питання постало у кризові роки (2009-2011). Дослідження щодо тенденцій у торгівлі металопродукцією проводили наступні вчені Власюк О.С., Медведкін Т.С., Філіпенко А.Г., Фомічова Н.В.; кризові явища у металургії досліджували Макогон Ю.В., Шпундра М.Г. Ляшенко В.І., Капранова Л.Г., дослідження зовнішньоторговельного обороту металопродукції у своїх працях висвітлювали Бардакова Г.В., Хаджинов І. В., та ін.

Мета статті – провести аналіз європейського ринку металопродукції та виявити основні напрямки торговельних потоків металопродукції, структуру експорту, імпорту у цьому регіоні.

Результати дослідження. Європейський регіон найбільшого континенту світу - Євразії – наприкінці XX ст. зазнав великих політичних та економічних змін. До 90-х років на карті Європи існували дві великі групи країн, які значно відрізнялись за суспільно-політичним ладом та рівнем економічного розвитку. У вітчизняній літературі ці групи країн досі мали назву капіталістичних (сучасна назва - країни ринкової економіки) та соціалістичних (зараз застосовується назва «країни з плановим централізованим господарством»). До першої входили 29 країн, до другої - 9. Розпад СРСР і всього соціалістичного угруповання ускладнив політичну карту Європи, яка нині налічує 48 країн, з них - 29 - ринкового господарства (в тому числі сім країн-карликів) та 19 - постсоціалістичних країн [1].

Металургійна промисловість Західної Європи в основному сформувалася ще до початку епохи НТР. Чорна металургія розвивається передусім в країнах, які забезпечені металургійним паливом і/або сировиною (ФРН, Великобританія, Франція, Іспанія, Бельгія, Люксембург). Після Другої світової війни центри металургії стали розміщуватися в морських портах з орієнтацією на імпорт. Останнім часом в чорній металургії спостерігається тенденція до будівництва заводів менших розмірів. Розвиваються також і галузі кольорової металургії: виплавка алюмінію - у Франції, Італії, Греції, Норвегії, Швейцарії, ФРН, Австрії; виплавка міді - у ФРН, Франції, Великобританії, Італії, Бельгії [2].

Для аналізу доцільно виділити країни ЄС та країни СНД, тому що в цих країнах приблизно однаковий рівень розвитку металургійної галузі, менталітет та інші неформальні інституції. Обсяг виробництва металургійної продукції в Європі у 2010 р. склав 314,9 млрд. дол., що складає 22,3% світового виробництва металу. На рис. 1 приведена динаміка виробництва металургійної продукції у Європі, ЄС та СНД за період 2004-2010 рр.

Обсяг виробництва металургійної продукції у Європі до 2007 р. мав стійку тенденцію до зростання, а потім почав знижуватися. У кризовий 2009 рік обсяг виробництва металургійної продукції у Європі становив 265,5 млн. т, (або 77,6% від обсягу 2008 р.) У 2010 р. спостерігається зростання обсягів виробництва металургійної продукції, темп зростання у порівнянні з 2009 р. склав 18,6%.